

Kartlegging av råtetvebladmose (*Scapania carinthiaca*) 2017

Torbjørn Høitomt

Ekstrakt

BioFokus har på oppdrag fra Fylkesmannen i Oppland kartlagt råtetvebladmose i utvalgte kommuner i Telemark, uten at det ble gjort funn av arten. Arten er i tillegg ettersøkt i forbindelse med andre relevante prosjekter i hele landet i 2017. Dette notatet oppsummerer status for råtetvebladmose i Norge per. 15. november 2017.

Nøkkelord

Råtetvebladmose
Bekkekløfter
Rødlistearter
Naturtyper
Moser
Dødved
Telemark
Oppsummering

Omslag

Tjøåga ved Notodden med forekomst av fakkeltvebladmose, men råtetvebladmose ble ikke funnet. Foto: Torbjørn Høitomt

ISSN: 1893-2851

ISBN: 978-82-8209-617-1

BioFokus-notat 2017-48

Tittel

Kartlegging av råtetvebladmose (*Scapania carinthiaca*) 2017

Forfatter

Torbjørn Høitomt

Dato

15. november 2017

Antall sider

9 sider

Refereres som

Høitomt, T. 2017. Kartlegging av råtetvebladmose (*Scapania carinthiaca*) 2017. BioFokus-notat 2017-48. Stiftelsen BioFokus. Oslo.

Publiseringstype

Digitalt dokument (Pdf). Som digitalt dokument inneholder dette notatet "levende" linker.

Oppdragsgivere

Fylkesmannen i Oppland

Tilgjengelighet

Dokumentet er offentlig tilgjengelig. Andre BioFokus rapporter og notater kan lastes ned fra: <http://lager.biofokus.no/web/Litteratur.htm>

BioFokus: Gaustadallèen 21, 0349 OSLO

E-post: post@biofokus.no Web: www.biofokus.no

Bakgrunn

Det ble i 2012 utarbeidet et utkast til faggrunnlag for råtetvebladmose *Scapania carinthiaca* i Norge. I den forbindelse ble arten ettersøkt på et par titalls lokaliteter. Arten ble gjenfunnet på noen gamle lokaliteter og det ble i tillegg gjort en del nyfunn. Det ble dessverre ikke mulighet til å besøke mer enn en liten andel av regionene/lokalitetene der arten potensielt finnes i 2012. Arbeidet ble fulgt opp med tilleggskartlegging i 2013, 2015 og nå i 2017. Kartleggingen i 2017 omfattet nykartlegging i utvalgte kommuner i Telemark.

Feltarbeid 2017

Feltarbeid i 2017 ble konsentrert rundt kommunene Tinn, Kviteseid, Seljord, Hjartdal og Notodden i Telemark. Det ble søkt grundig etter arten i Tjåga i Notodden, Morgedalsåa i Kviteseid, to bekker i Ambjørndalen i hhv. Seljord og Hjartdal, Svingsåi i Hjartdal, Geitjuvet i Hjartdal, bekk ved Hognestaul og Primskleiv i Seljord, Rollagåe, Såemsåe og Våeråe i Tinn. I tillegg er arten ettersøkt i forbindelse med andre prosjekter i andre relevante deler av landet, blant annet Seljord i Telemark, Luster i Sogn, Skibotn i Troms, samt Nordre Land, Vågå, Sel og Dovre i Oppland. Feltarbeidet er utført av Torbjørn Høitomt med bidrag fra John Gunnar Brynjulvsrud.

Fig 1: Fra Morgedalsåi i Kviteseid i Telemark. Lokaliteten var tilsynelatende egnet for små, konkurransesvake dødved-arter, men ingen sjeldne tvebladmoser eller andre arter ble funnet på stokkene.

Resultater

Kartleggingsarbeidet i Telemark i 2017 resulterte ikke i nye funn av råtetvebladmose. Arten ble imidlertid funnet på en ny lokalitet i Seljord på våren i 2017, men dette på en privat tur. I tillegg er arten i løpet av 2017 funnet på en ny lokalitet i Nordre Land i Oppland. Det ble imidlertid gjort funn av en rekke andre rødlistede mosearter i forbindelse med kartleggingen i Telemark (se tabell 1).

Kartleggingsarbeidet i 2017 har resultert i to nye lokaliteter for arten. I tillegg er arten grundig ettersøkt i et 10-talls andre vassdrag (se tabell 2) uten resultat. Flere av disse har tilsynelatende gode forhold for arten.

Selv om det ikke ble funnet særlig mange nye lokaliteter for råtetvebladmose, ble det gjort flere funn av andre rødlistede moser i prosjektet. Det ble totalt gjort 7 funn av 6 forskjellige rødlistede mosearter i løpet av kartleggingen i 2017. Alle disse funnene blir publisert på Artskart i løpet av året.

Tabell 1: Tabellen under oppsummerer nye av rødlistede moser fra feltarbeidet i 2017:

Vitenskapelig navn	Norsk navn	RL-kategori	Lokalitet	Kommune	Fylke	Kommentar
<i>Scapania carinthiaca</i>	Råtetvebladmose	VU	Båntjernbekken	Nordre Land	Oppland	Funnet i forbindelse med forberedelser til kurs. På én stokk langs bekken noen hundre meter ovenfor samløpet med Dokka. Mange potensielt gode stokker ble ikke undersøkt. Sannsynlig god bestand
<i>Scapania carinthiaca</i>	Råtetvebladmose	VU	Djupsai	Seljord	Telemark	Noen skudd på et par vedbiter langs elva. Ettersøkt på mange stokker, men det ble ikke funnet mer.
<i>Scapania apiculata</i>	Fakkeltvebladmose	VU	Tjåga	Notodden	Telemark	Rikelig på flere granlæger langs stilleflytende elv.
<i>Hygrohypnum subeugyrium</i>	Skogsbekkemose	DD	Tjåga	Notodden	Telemark	Rikelig på steiner i bekken
<i>Hygrohypnum montanum</i>	Huldrebekekemose	VU	Geitjuvet	Hjartdal	Telemark	Sparsomt på skyggefulle steinblokker i bekkeløft
<i>Hygrohypnum norvegicum</i>	Svabekkemose	VU	Geitjuvet	Hjartdal	Telemark	Sparsomt i skyggefullt hulrom i bekkeløft
<i>Dicranum montanum</i>	Stammesigd	NT	Morgedalsåi	Kviteseid	Telemark	Rikelig på edelløvtrær langs elva

Negative søk

Arten har i løpet av 2017 blitt ettersøkt i en rekke vassdrag. I om lag ti av disse vassdragene ble arten aktivt ettersøkt uten at arten ble funnet.

Tabell 2: Oversikt over lokaliteter der råtetvebladmose ble ettersøkt med negativt resultat.

Lokalitet	Kommune	Fylke	Årsak til manglende funn
Rollagåe	Tinn	Telemark	Ingen åpenbar årsak
Såemsåe	Tinn	Telemark	Ingen åpenbar årsak
Væeråe	Tinn	Telemark	Lite dødved langs elva
Tjåga	Notodden	Telemark	Ingen åpenbar årsak, mye tilsynelatende egnet substrat
Geitjuvet	Hjartdal	Telemark	Lite dødved, varmekjært område
Svingsåi	Hjartdal	Telemark	Svært lite dødved, vanskelig tilgjengelig
Bekk 1 Ambjørndalen	Hjartdal	Telemark	Bekk for liten? Bra med dødved
Bekk 2 Ambjørndalen	Seljord	Telemark	Bekk for liten?
Hognestaulbekken	Seljord	Telemark	Ingen åpenbar årsak
Morgedalsåi	Kviteseid	Telemark	Ingen åpenbar årsak

Status for råtetvebladmose i Norge pr. 15.11.2017

Etter betydelig kartleggingsinnsats i perioden 2012-2017 er råtetvebladmose *Scapania carinthiaca* nå kjent fra 39 lokaliteter i Norge (tabell 3) (Artskart 2017, Høitomt 2012, 2013, 2015 + egne nye observasjoner).

Tabell 3: Lokaliteter med funn av råtetvebladmose i Norge pr. 15.11.2017, basert på Artskart (2017) og enkelte nye, upubliserte observasjoner. Status: x (mengde ukjent), 1 (sparsomt), 2 (middels), 3 (rikelig).

Fylke	Kommune	Lokalitet	Habitat	Status	Ant. stokker	Substrat	Første funnår	Siste funnår	Kommentar	Vern
BU	Gol	Norheimsbekken	På våte granlæger langs bekken	1	1	Gran	2008	2008	Ettersøkt av T. Høitomt i 2012, ikke gjenfunnet.	
BU	Gol	Hemsil v/Trandem	Morken lauvtrellåg i gråor-vierkantskog	1	1	Lauvtre	2008	2008	Ettersøkt av T. Høitomt i 2012, ikke gjenfunnet.	
HE	Alvdal	Storbekken	På gran- og furustokk langs elva	1	>2	Gran, furu	1999	2015	Funnene fra 1999 og 2012 ble gjort maksimalt 100 m i fra hverandre. Sett flere steder i 2015	
HE	Stor-Elvdal	Hira (nedre del)	På læger i flommark	1	1	Gråor	2007	2007		
HE	Stor-Elvdal	Rogna (nedre deler)	På granlåg i bekkkant	1	1	Gran	2012	2012	Svært sparsomt. Mange stokker sjekket, kun et par skudd på en låg funnet. Et skudd samlet for bestemmelse	

Fylke	Kommune	Lokalitet	Habitat	Status	Ant. stokker	Substrat	Første funnår	Siste funnår	Kommentar	Vern
HE	Stor-Elvdal	Rokkåa	På granolag i bekk i liten bekkedal	1	1	Gran	2012	2012	Det ble lett noe, men bare dette funnet	
M&R	Sunndal	Grøa	På gråorlæger i vaser langs elva	x	>4	Gråor	2005	2016		
NTr	Steinkjer	Littleelva v/Haugan	På granolag over elv	1	1	Gran	2007	2007		
NTr	Grong	Migarklumpen V	På læger langs bekk	2	2	Gråor	2014	2014	Rikelig på to læger	
NTr	Stjørdal	Svarthylla V	På overrislet granolag som står skrått opp langs bergvegg.	1	1	Gran	2015	2015	Noen skudd på overrislet granolag som står skrått opp langs bergvegg. NB: Ikke ved vassdrag.	
OP	Gausdal	Finnsrudbekken	På fuktig granolag i bekken	1	1	Gran	2009	2009	Ettersøkt av T. Høitomt i 2012, ikke gjenfunnet.	
OP	Nord-Fron	Hatta, deler	nedre Relativt rikelig forekommende på våte læger av gran og gråor i bekken.	3	>25	Gran, gråor	2007	2012	Funn fra 2007 og 2012 er nesten helt sikkert fra eksakt samme lokalitet.	Frivillig vern er aktuelt
OP	Nord-Fron	Hatta	På morken gråorlag i bekken	1	1	Gråor	2007	2007		
OP	Nord-Fron	Vinsterbrua Ø	På gammel og fuktig furulag i lita kløft	1	1	Furu	2007	2007	Funnet ble gjort i ei tørr jettegryte mer enn 10 meter over elva.	
OP	Nord-Fron	Jorda	På våte læger av gråor og gran i og langs elva	3	>10	Gråor, gran	2009	2012	Jorda er nylig utbygd til kraftformål. Det er usikkert hvordan forekomstene av arten responderer på dette. I tillegg har ekstreme flomsituasjoner ført til at mye egnet substrat er spylt bort. Ikke gjenfunnet 2014.	
OP	Nord-Fron	Sula, Illstad	V for På våte læger av gråor og gran i og langs elva	3	>10	Gran, gråor	2012	2012	Rike forekomster på flere læger	Sula NR

Fylke	Kommune	Lokalitet	Habitat	Status	Ant. stokker	Substrat	Første funnår	Siste funnår	Kommentar	Vern
OP	Nord-Fron	Golo utenfor reservatet	På lauvrelåg i bekk	1	1-2	Lauvtre	2012	2012	Ikke mer enn 1-2 stokker	
OP	Nord-Fron	Golo i Liadalen NR	På granolåg i bekk i elvekløft	1	1	Gran	2012	2012	Virket sparsom her, neppe mange stokkene.	Liadalen NR
OP	Nordre Land	Brunerbekken	På granolåg langs bekk	1	1	Gran	2012	2012		
OP	Nordre Land	Båntjernbekken	På vedbit langs bekk	1	1	Ukjent	2017	2017	Mange skudd på vedbit langs bekk. Mange nærliggende stokker ikke undersøkt.	
OP	Ringebu	Moelva, V for Godlisvea	På grov, våt granolåg i elvekanten	1	1	Gran	2012	2012		
OP	Ringebu	Moelva, nedre deler	På våte læger av gråor i elvekant	2	2	Gråor	2012	2012		
OP	Ringebu	Søråa v/den høge brua	På grov granolåg i fuktig skog, om lag 20 høydemeter over elva	1	1	Gran	2012	2012	Ikke i eller ved elva, men mange meter oppe i fuktig lise.	Nord-å-Søråa NR
OP	Ringebu	Imsdalen Samtjørnbekken	NR, På granolåg i bekkeløpet	2	3	Gran	2012	2012	Tre funn over en noen hundre meter lang strekning	Imsdalen NR
OP	Sel	Fagerliåe	På furulåg i bekk i bekkekløft	2	>5	Furu	2007	2015	Samlet flere steder langs elva	
OP	Sel	Roståe	På trestokk inntil bekken i bekkekløft	2	>2	Bartre	2007	2007	Dels funnet på rest av mulig gammel tømmerrenne eller lignende konstruksjon.	
OP	Sel	Sagåa, nedre deler	På blankskurte gråorlæger i og langs elva	3	>20	Gråor	2012	2012	Store populasjoner på mange læger	Sagåa NR
OP	Vågå	Lauvåi	På våt låg av gran i bekk	1	1	Gran	2012	2012	Sparsom forekomst på én stokk	
OP	Dovre	Djupdalsåa	På dødved langs elv	2	2	Gråor	2014	2014	Rikelig på to stokker.	
OP	Øystre Slidre	Ygna	På dødved langs elv	2	4	Gråor	2014	2014	Rikelig på minst tre stokker	

Fylke	Kommune	Lokalitet	Habitat	Status	Ant. stokker	Substrat	Første funnår	Siste funnår	Kommentar	Vern
STr	Oppdal	Skjørdøla	På dødved langs elva	1	1	Bjørk?	1900	2015	Påvist først i 1900 av I. Hagen, deretter i 1993, 2005, 2013, 2015	
STr	Oppdal	Ytterenget N, på grensen mellom Oppdal og Sunndal	På dødved av lauvtre, trolig bjørk langs elva	x	2	Bjørk?	2005	2005		
STr	Oppdal	Mjøabekken	På dødved av furu	2	6	Furu, gråor	2013	2013	Ikke gjenfunnet i 2015. Substrat for det meste spylt opp på land eller bort.	
STr	Oppdal	Gravåa	På grov dødved langs elva	1	1	Gråor	2013	2013	Minst 50 skudd.	
STr	Oppdal	Dindøla	På grove læger langs elva	1	2	Furu	2013	2013	Sparsomt på to stokker.	
STr	Oppdal	Kvernbekken	På grov låg ved elva	1	1	Furu	2013	2013	Rikelig på den ene stokken den ble funnet.	
TE	Tokke	Ravne-juv	På dødved langs bekk	1	1	Løvtre	2015	2015	Sparsomt på en låg.	
TE	Kvites-eid	Bekken Hagadalen	fra På trebit langs bekk	1	1	Gråor	2015	2015	Rikelig på en stor trebit.	
TE	Seljord	Djupsåi	På trebiter langs bekk	1	2	gråor	2017	2017	Sparsomt på gråorbiter i vedvase	

Det er nå gjort målrettet kartlegging etter arter i de fleste aktuelle regioner, og artens reelle utbredelse avviker trolig ikke mye fra den vi kjenner i dag. Stor kartleggingsinnsats i riktig miljø på Vestlandet de siste årene har ikke ført til funn av arten her (med unntak av indre Sunndal). Dette betyr nok at arten i beste fall er veldig sjelden i hvert fall i de tre sørligste vestlandsfylkene. På Sørlandet er arten knapt ettersøkt, og man kan ikke utelukke at den finnes i Aust-Agder. Arten er i en viss grad ettersøkt i fylkene rundt Oslofjorden

(Vestfold, nedre Buskerud, Oslo, Akershus og Østfold) uten resultat. Dette underbygger mistanken om at arten har en noe boreal og kontinental tendens i utbredelsen. Nord-Norge er dårlig undersøkt for arten, og det skal ikke utelukkes at arten finnes i indre strøk av Nordland og Troms. Det er imidlertid brakt på det rene at Gudbrandsdalen, Østerdalen og Oppdalsområdet peker seg ut som de viktigste regionene for arten i Norge. Kartleggingen fra 2017 viser at Telemark trolig ikke er en viktig region for arten selv om spredte lokaliteter finnes. Arten bør ettersøkes mer systematisk i Nord-Trøndelag, et fylke som sannsynligvis huser flere bestander av arten.

Råtetvebladmose ble justert ned til VU - sårbar på rødlista for arter fra 2015. Dette som følge av systematisk arbeid med å kartlegge artens habitat og utbredelse der man oppdaget at arten hadde en noe videre utbredelse enn først antatt.

Synergier

Jeg vil avslutningsvis peke på de positive synergieffektene av den type kartlegging som dette. I tillegg til funn av råtetvebladmose har prosjektet også generert flere funn av andre sjeldne og rødlistede mosearter. Disse funnene er gir svært etterlengtet kunnskap om mange arter som hittil har vært dårlig kjent.

Referanser

Høitomt, T. 2012. Råtetvebladmose (*Scapanina carinthiaca*) i Norge. Faggrunnlag til handlingsplan. BioFokus-rapport 2012-27 Stiftelsen BioFokus. Oslo

Høitomt, T. 2013. Notat fra kartlegging av råtetvebladmose i 2013. Unpubl. notat. BioFokus.

Høitomt, T. 2015. Kartlegging av råtetvebladmose (*Scapania carinthiaca*) 2017. BioFokus-notat 2015-22. Stiftelsen BioFokus. Oslo

Artskart 2017. Artsdatabanken og GBIF Norge.
<http://artskart.artsdatabanken.no/> Artsdatabanken, Trondheim.

BioFokus er en ideell stiftelse som skal tilrettelegge informasjon om biologisk mangfold for beslutningstakere, samt formidle kunnskap innen fagfeltet bevaringsbiologi. BioFokus ønsker å bidra til en kunnskapsbasert forvaltning av norsk natur.

En kunnskapsbasert forvaltning forutsetter god dokumentasjon av de arealene som skal forvaltes. BioFokus legger derfor stor vekt på feltarbeid for å sikre oppdaterte og relevante data om botanikk, zoologi, økologi, samt avgrensning og verdisetning av områder.

Høy kompetanse er en forutsetning for å kunne registrere og presentere biologisk mangfold-data på en god måte. BioFokus sine medarbeidere er derfor godt skolert innenfor en rekke artsgrupper og har en bred økologisk forståelse for de ulike naturtypene som de arbeider med, det være seg skog, kulturlandskap eller ferskvann. Digitale verktøy som databaser, GIS og bilde-behandling er viktige redskaper i vårt arbeid for å anskueliggjøre naturverdier på en best mulig måte.

Stiftelsen utgir to digitale rapportserier som heter BioFokus-rapport og BioFokus notat,
<http://www.biofokus.no/Publikasjoner/publikasjoner.htm>